

عوامل فردی و انواع سوء رفتارهای علمی

آیدین عباسی*^۱، فرزاد فرزاد^۲، بهنام زائر^۳

۱. کارشناسی ارشد تربیت بدنی دانشگاه مازندران

۲. استادیار دانشگاه مازندران

۳. کارشناسی ارشد مدیریت ورزشی دانشگاه مازندران

(تاریخ دریافت: ۱۹ / ۱۰ / ۹۳ - تاریخ تصویب: ۱۶ / ۱۲ / ۹۳)

چکیده

هدف تحقیق حاضر، بررسی تاثیر عوامل فردی در بروز انواع سوء رفتارهای علمی است. روش این تحقیق، توصیفی، از نظر اجرا، پیمایشی و از نظر هدف کاربردی بود. داده‌های این تحقیق با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته جمع آوری شد. روایی آن به وسیله جمعی از استادان مدیریت ورزشی تأیید گردید و پایایی آن با آلفای کرونباخ ۰/۸۷ محاسبه شد. این پرسشنامه با مقیاس ۵ ارزشی طیف لیکرت طراحی شده بود. جامعه آماری شامل دانشجویان تربیت‌بدنی کل کشور بود. براساس مناطق جغرافیایی کشور، پنج دانشگاه از شمال، جنوب، شرق، غرب و مرکز کشور انتخاب شدند که دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته تربیت‌بدنی داشتند. نمونه آماری تحقیق شامل دانشجویان تربیت‌بدنی تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌های تهران، شیراز، کردستان، مازندران و مشهد بود. انتخاب نمونه‌ها با روش نمونه‌گیری طبقه‌بندی - تصادفی در دسترس بود. حجم نمونه آماری در پنج دانشکده، براساس تعداد دانشجویان تحصیلات تکمیلی این پنج دانشکده و با استفاده از جدول مورگان تعیین شد. یافته‌ها نشان از اهمیت زیاد عوامل فردی به خصوص عامل مدیریت ضعیف زمان (عدم استفاده مناسب، هدر دادن زمان) توسط دانشجو در بروز سوء رفتارهای علمی داشت. برای مقابله با انواع سوء رفتارهای علمی، باید توجه ویژه‌ای از طرف ضابطین امر به عوامل فردی به خصوص عامل مدیریت زمان به عنوان یک عامل تاثیرگذار در بروز سوء رفتارهای علمی اتخاذ گردد.

واژه‌های کلیدی: سوء رفتار علمی، دانشگاه، عوامل فردی.

مقدمه

بشر وقتی در مقابل پدیده‌ای مجهول قرار می‌گیرد جستجوگر می‌شود و اگر نتیجه‌ای جدید به دست آورد در واقع تولید علم کرده است. به عبارتی تولید علم یعنی مطرح ساختن چیزی که تاکنون مطرح نبوده و می‌تواند در زمینه‌های پزشکی، اجتماعی، ورزشی، صنعتی و ... باشد. علم وسیله‌ای برای آگاهی، شناخت و دستیابی به یافته‌های دنیای جدید است و ابزاری برای ارتقای زندگی بشر محسوب می‌شود، در جوامعی که علم پذیری به فرهنگ تبدیل نشود، جهل و تحجر حاکم می‌شود. جهل زمینه‌ساز فقر و ناهنجارهای اجتماعی گوناگونی است برای مقابله با پیامدهای سوء این موضوع نیاز به تولید علم است (کمبودین و همکاران، ۱۳۸۸). تولید و ترویج علم نافع با رعایت اخلاق حرفه‌ای و بهبود مستمر با اتکاء به سرمایه‌های انسانی و اجتماعی کارآمد، تربیت انسان‌های متعهد، خلاق، متخصص، پژوهشگر و کارآفرین برای پاسخگویی به نیازهای جامعه و اعتلای فرهنگی با بکارگیری فناوری‌های پیشرفته و استانداردهای جهانی و تقویت همکاری با مراکز علمی و فرهنگی، در سطح ملی و بین‌المللی بخشی از مأموریت دانشگاه‌ها می‌باشد (باقری‌نژاد، ۱۳۸۷). با این حال در برخی موارد مشاهده می‌شود مأموریت‌ها و اهداف سازمان‌های علمی، مانند دانشگاه، بنا به علل مختلف به درستی محقق نمی‌شوند. اهدافی مانند پرورش نیروهای محقق توانمند یا انجام صحیح و با انگیزه برخی کارهای علمی و امثال اینها که با فارغ‌التحصیلی تعداد معدودی محقق ناشایست و ضعیف یا ارائه برخی کارهای کم‌ارزش و یا تکراری نتیجه سرمایه‌گذاری و تلاش این سازمان‌ها زیر سوال رفته و تأثیرات منفی بسیاری را به جا می‌گذارد. یکی از عواقب منفی و مهم عدم تحقق درست اهداف جوامع علمی، رواج فریب کاری و سوءرفتار در پژوهش‌ها است (اجاقی و دیگران، ۱۳۹۰).

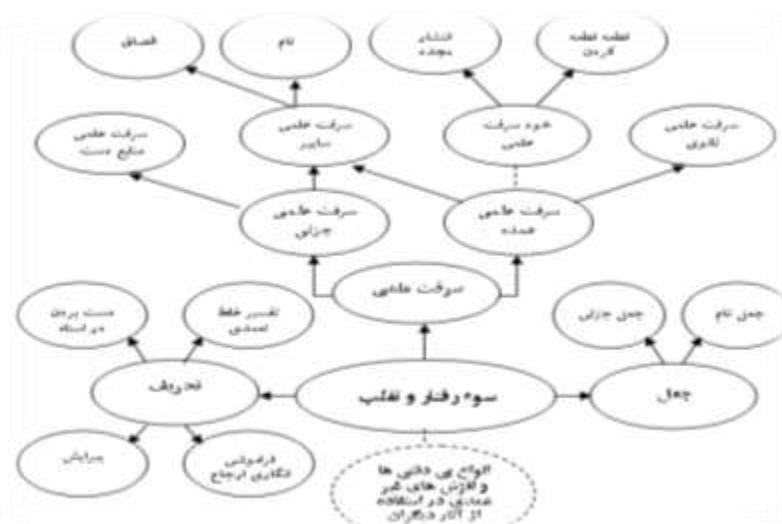
پایان‌نامه‌های فروشی که به یک معضل اجتماعی تبدیل شده‌اند، مقالات تقلبی، تبانی در داوری‌های علمی، کپی‌برداری از تولیدات علمی خارج کشور و ... مثال‌های روشنی از انواع این سوء رفتارها می‌باشند که متأسفانه آمار دقیقی درباره آن موجود نیست. امروزه نیز با توجه به گسترش شیوه‌های سوءرفتار به‌روز، به واسطه گسترش فناوری‌های اطلاعاتی در نظام‌های آموزشی دنیا و رواج آن در محیط‌های تحصیلی کشور ایران، انجام

پژوهش‌های گسترده و جدی و ارتقا روش‌های کشف و کاهش تقلب‌های الکترونیکی، از مواردی است که باید از هم اکنون مورد توجه پژوهشگران و مسئولین دنیا از جمله کشور ایران قرار گیرد (موحد و همکاران، ۱۳۸۹).

انواع سوء رفتار علمی

سوء رفتار علمی پدیده فراگیری است که نظام‌های آموزشی از سالیان دور با آن روبرو بوده و از بابت آن هزینه‌های زیادی را در طول دوران تحصیل خود گزارش نموده‌اند (ظهره‌وند، ۱۳۸۹). اگر چه در مورد میزان شیوع سوء رفتار نمی‌توان درصد مشخصی را تعیین کرد (مقتدری و دهمرده، ۱۳۹۱)، ولی پژوهش‌های متعدد در کشورهای مختلف نشان داده‌اند که سوءرفتار خاص یک رشته، یک دانشگاه و یک کشور نبوده و در تمامی دنیا بوده و در حال افزایش است و با پیشرفت فناوری‌های جدید به حدی شایع شده که می‌توان آن را به عنوان معضلی مهم، مورد مطالعه قرار داد (خامسان و امیری، ۱۳۹۰). در شکل شماره ۱، عناصر اصلی و گستره سوءرفتار در پایان‌نامه‌ها و کارهای علمی به صورت مختصر و مفید بیان شده است (توکل و ناصری راد، ۱۳۸۸).

سوءرفتار به دو بخش عمدی و غیرعمدی تقسیم می‌شود: بخش عمدی به سه بخش جعل، تحریف و سرقت علمی تقسیم می‌شود. سرقت علمی خود شامل دو بخش عمده و خرده می‌باشد که به صورت انتشار مجدد، الصاق و امثال اینها که به مانند جعل به صورت عمده و خرده استفاده می‌شود. تحریف نیز به دست بردن در اسناد، پیرایش، فراموشی ارجاع، تفسیر غلط عمدی و امثال اینها گفته می‌شود. لغزش‌های غیرعمدی نیز به لغزش‌هایی که به واسطه عدم آگاهی از انواع سوء رفتارها ناشی می‌شود گفته می‌شود (توکل و ناصری راد، ۱۳۸۸). قطعه قطعه‌سازی داده‌ها می‌تواند به عنوان استفاده از مطالعه‌ای واحد و خرد کردن آن به مجموعه‌ای از مطالعات کوچکتر (به منظور زیاد کردن تعداد انتشارات مولف و نه به دلیل این که داده‌ها تکلیف کنند که به چند مطالعه تقسیم شوند) توصیف می‌شود که پیگ و بلانشت^۱ از آن به عنوان دوشیدن داده‌ها یاد می‌کنند (توکل و ناصری راد، ۱۳۸۸)، نوع دیگر سرقت علمی خود سرقت علمی است.

شکل ۱. عناصر اصلی و گستره سوء رفتار در پایان نامه ها و کارهای علمی (توکل و ناصری راد، ۱۳۸۸)

هدفدار و دستکاری تعمدی داده می‌داند. بایبینگ به نوع دیگری از تحریف اشاره می‌کند که پیرایش^۵ نام دارد و عبارت است از دستکاری تعمدی داده‌ها به منظور بهتر ساختن آنان. در کل وجه ممیزه اساسی سوء رفتار و تقلب در تحقیقات از لغزش‌های غیرعمدی داشتن نیت فریب است که پی بردن به این نیت بسته به شرایط دارای شیوه‌های خاص شناسایی بوده و سختی‌های خاص خود را دارد (توکل و ناصری راد، ۱۳۸۸).

با وجود اینکه سوءرفتارهای علمی به لحاظ اخلاقی و اجتماعی در اغلب فرهنگ‌ها و ایدئولوژی‌های جهانی، امری غیراخلاقی محسوب می‌شوند و با توجه به این که از دانشگاهیان به عنوان اقدار برخوردار از سجایای اخلاقی، مانند تقوا، پاکی و مناعت طبع انتظار نمی‌رود که به سرقت علمی و سایر رفتارهای فریبکارانه آموزشی و علمی دست بزنند، اما کمابیش در همه اقصی نقاط جهان نمونه‌هایی از سوءرفتارهای علمی مشاهده می‌شود. از مهمترین عواقب شیوع این سوءرفتارها، عدم اعتماد جامعه به دانشگاهیان و مراکز دانشگاهی و یافته‌های علمی آنها می‌باشد. با توجه به اهمیت اخلاقی این پدیده به خصوص در محیط‌های علمی، ورزشی و ورزشکاران که نماد اخلاق هستند، در بعضی از موارد از آن به عنوان ابزاری برای تخریب شخصیت‌های علمی و ورزشی و موسسات معتبر استفاده شده است. جلوگیری از زیر سوال رفتن اشخاص علمی و ورزشی به عنوان اشخاصی که زیاد مورد توجه مردم هستند و جلوگیری از به

سوءرفتار به دو بخش عمدی و غیرعمدی تقسیم می‌شود: بخش عمدی به سه بخش جعل، تحریف و سرقت علمی تقسیم می‌شود. سرقت علمی خود شامل دو بخش عمدی و خرده می‌باشد که به صورت انتشار مجدد، الصاق و امثال اینها که به مانند جعل به صورت عمدی و خرده استفاده می‌شود. تحریف نیز به دست بردن در اسناد، پیرایش، فراموشی ارجاع، تفسیر غلط تعمدی و امثال اینها گفته می‌شود. لغزش‌های غیرعمدی نیز به لغزش‌هایی که به واسطه عدم آگاهی از انواع سوء رفتارها ناشی می‌شود گفته می‌شود (توکل و ناصری راد، ۱۳۸۸). قطعه قطعه‌سازی داده‌ها می‌تواند به عنوان استفاده از مطالعه‌ای واحد و خرد کردن آن به مجموعه‌ای از مطالعات کوچکتر (به منظور زیاد کردن تعداد انتشارات مولف و نه به دلیل این که داده‌ها تکلیف کنند که به چند مطالعه تقسیم شوند) توصیف می‌شود که پیگ و بلانشت^۱ از آن به عنوان دوشیدن داده‌ها یاد می‌کنند (توکل و ناصری راد، ۱۳۸۸)، نوع دیگر سرقت علمی خود سرقت علمی است. از دیدگاه مارتین^۲ سرقت علمی از منابع دست دوم نوع دیگری از این سرقت‌ها است. به زعم او هنگامی که فرد به منابع اصیل ارجاع می‌دهد یا آنان را نقل قول می‌کند ولی خود آنها را از اصل منابع نگرفته بلکه آنان را از منابع دست دوم کسب می‌کند سرقت علمی می‌گوید. بایبینگ^۳ از جعل کامل و بی‌کم و کاست داده‌ها به جعل تام یاد می‌کند. ریس^۴ تحریف در پژوهش را تحریف

1. Pig & blandest
2. Martin
3. Babying
4. Raise

5. Trimming

میزان صداقت در نگارش مقالات و از سوی دیگر بررسی میزان رخداد سوء رفتارهای علمی می‌باشد، از این رو در این تحقیق، این مسئله از دید دانشجویان مورد بررسی قرار گرفت تا دید کلی این افراد، در مورد صداقت و سوء رفتارهای علمی سنجیده شود.

تعیین علل اصلی و دقیق سوء رفتارهای علمی به خصوص علل فردی پیچیده است، چون کسی از درون مایه فردی که این عمل ناشایست را انجام می‌دهد، خبر ندارد، علاوه بر این سخت‌گیری بیش از حد مدرسان یا نرخ بالای ورودی‌های مقاطع تحصیلات تکمیلی و حجم بالای کارهای استادان، نبود مهارت علمی، دشواری‌های ارزیابی منابع اینترنتی، ناتوانی در مدیریت زمان و برنامه‌ریزی از جمله عوامل افزایش یا بروز سوء رفتارهای علمی هستند.

یکی دیگر از دلایل بروز سوء رفتارهای علمی این است که برخی از محققان، واقعا نمی‌دانند چطور از فهرست کتابخانه‌ها، منابع داده‌های مجلات و یا منابع دیگر استفاده کنند، به همین خاطر شاید رایج‌ترین سوء رفتارهای علمی، اشکال ناآگاهانه آن باشند.

بسیاری از پژوهشگران مدیریت زمان و مهارت‌های برنامه‌ریزی ندارند و چون نمی‌توانند در زمان مقرر نوشتار و کار خود را تحویل دهند، تحت تأثیر فشارهای روحی و روانی بیشتری برای سوء رفتار علمی و رونوشت از کار دیگران وسوسه می‌شوند. هر چند باید به زمینه‌ها و علل ریشه‌ای توجه بیشتری شود و با رفع و اصلاح آنها از سوء رفتارهای علمی پیشگیری نمود. از جمله تجدیدنظر در آیین‌نامه ارتقای هیئت‌های علمی، دادن امتیاز^۱ به داوران مقاله‌های علمی چاپ شده در مجلات معتبر علمی - پژوهشی، به‌کارگیری نرم‌افزارهای جدید رایانه‌ای^۲ در دآوری و بررسی مقالات علمی و غیره.

در تحقیقات مختلف، عوامل بسیاری مانند عوامل فردی، وجود خلق و خوی‌های متفاوت محیطی و افزایش چشمگیر دانشجویان در سطح دانشگاه‌ها و مراکز علمی از عوامل بروز سوء رفتارهای علمی بیان شده‌اند (طالقانی و دیگران، ۱۳۹۳). نتیجه تحقیقات دیگری نشان می‌دهند دانشجویانی که ضعف درسی دارند در قبال سوء رفتارهای علمی، در فضاهای مجازی در مقابل

هدر رفتن سرمایه‌گذاری‌های دولتی و غیردولتی، به تحقیقاتی این چنین جایگاه خاصی می‌بخشد (صلاحی، ۱۳۹۰). هر چند مسأله تخلف نکردن در حوزه علم به خصوص علوم ورزشی، فقط به مسأله پژوهش و نوشتن مقاله ختم نمی‌شود، بلکه اشخاص مسئول با عملکرد خود به محققان می‌آموزند که در تمام شئونات کاریشان خلاف نکنند (توکل و ناصری راد، ۱۳۸۸).

آن چیزی که امروزه بسیاری از محققین بر آن اذعان دارند این است که شیوع سوء رفتار در دانشگاه‌های مختلف با گذشت زمان رو به افزایش است (بنی‌مهد و پشمی‌تبار، ۱۳۹۳) و به تحقیق پیرامون آن تأکید بسیاری در سال‌های اخیر شده است. سوء رفتارهای علمی در بین محققین و دانشجویان به حدی شایع شده است که برخی از صاحب‌نظران از آن به عنوان اپیدمی یاد می‌کنند. اما با توجه به مهم بودن این موضوع، تحقیقات صورت گرفته از تعداد انگشتان دست تجاوز نمی‌نماید، با وجود اینکه موجود بودن مقالات و تحقیقات می‌تواند به عنوان ابزاری مهم برای بیان اهمیت موضوع فوق از بابت پیامدهای آتی آن باشد (باقری‌نژاد، ۱۳۸۷). در درون دانشگاه‌ها از آنجا که هدف اصلی اکثر دانشجویان اخذ مدرک است و زمینه‌های جامعه‌پذیری علمی و فرهنگی نیز ضعیف است، تمایل به سوء رفتار علمی بالا است (ذاکراصلحی، ۱۳۸۷)، نظر به قداست و اهمیت رشته‌های دانشگاهی لازم است تحقیقات وسیعی پیرامون این پدیده ضدارزش در بین دانشجویان به عمل آید تا تمهیدات لازم به منظور مقابله با آن به شیوه علمی طراحی شود. با توجه به مهم بودن این موضوع، موجود بودن مقالات و تحقیقات اصیل می‌تواند مبنایی برای درمان این پدیده باشد (نیک‌پور، ۱۳۸۲).

از سال ۱۳۸۴ که آیین‌نامه ارتقای استادان توسط وزارت علوم بازبینی شد و مقالات علمی به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل ارتقا بیان گردید، زمزمه‌هایی مبنی بر رخداد اتفاق‌های غیر علمی در این روند و مبتلا شدن محققان به آسیب‌های پژوهش، شنیده شد. این ملاک به عنوان شاخص مهمی برای قبولی دکترا و هم چنین جذب هیأت علمی نیز مطرح گردید. از سوی دیگر رشد علمی ایران از راه تعداد مقالات چاپ شده در مجلات خارجی مورد ارزیابی قرار گرفت و همین مسئله منجر به آن شد که امتیاز چاپ مقالات به زبان انگلیسی بیش از زبان فارسی باشد. مسأله‌ای که در این بین لازم به بررسی قرار گرفت، از یک سو

1. Citation

2. ETBLAST

دانشگاه‌های سراسری مدنظر این تحقیق درباره عوامل فردی بروز سوءرفتارهای علمی چیست؟

روش شناسی

روش پژوهش توصیفی و از نظر مسیر اجرا پیمایشی و از نظر هدف کاربردی بود. شیوه جمع آوری داده‌ها میدانی و با استفاده از پرسش‌نامه محقق ساخته‌ای بود که روایی آن به وسیله جمعی از استادان برجسته مدیریت ورزشی کشور تأیید و پایایی آن با آلفای کرونباخ ۰.۸۷ محاسبه شده بود. پرسشنامه شامل ۴۲ سوال در ۵ بخش با مقیاس ۵ ارزشی طیف لیکرت طراحی شده بود. جامعه آماری شامل دانشجویان تربیت‌بدنی کل کشور بود. براساس مناطق جغرافیایی کشور، پنج دانشگاه از شمال، جنوب، شرق، غرب و مرکز کشور انتخاب شدند که دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته تربیت‌بدنی داشتند.

نمونه آماری تحقیق شامل دانشجویان تربیت‌بدنی تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌های تهران، شیراز، کردستان، مازندران و مشهد بود. انتخاب نمونه‌ها با روش نمونه‌گیری طبقه‌بندی - تصادفی در دسترس بود. حجم نمونه آماری در پنج دانشکده، براساس تعداد دانشجویان تحصیلات تکمیلی این دانشکده‌ها و با استفاده از جدول مورگان تعیین شد.

تعداد ۲۳۶ پرسشنامه از نمونه آماری به دست آمد. در تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۰ استفاده شد. جهت توصیف آزمودنی‌ها از جدول توزیع فراوانی و میانگین استفاده شد. برای استنباط متغیرهای تحقیق از آزمون‌های کلموگروف اسمیرنوف و فریدمن و آزمون‌های تی استفاده شد.

یافته‌های آماری

در بخش توصیفی، برخی ویژگی‌های پاسخ‌گویان در جدول ۱ قابل ملاحظه‌اند. ۳۸.۶ درصد پاسخ‌دهندگان دختر، ۶۱.۴ درصد پسر بودند. کمترین سن نظردهنده‌ها پسر ۲۲ ساله و بالاترین دختر ۲۸ ساله بود. تعداد افراد خوابگاهی و روزانه تقریباً ۶ برابر غیر خوابگاهی و شبانه بود و مجردها ۹ برابر متأهل‌ها بودند.

انگیزه‌های تبلیغی فروش، ضعیف عمل کرده و بیشتر تحت تأثیر تبلیغات قرار می‌گیرند. از آنجایی که درصد استفاده دانشجویان از خدمات اینترنتی در اکثر کشورها من جمله ایران در حال افزایش است، پس تحقیق‌های این چنین، مسئولیت مدیران را در قبال آموزش دانشجویان از بعد آموزش صحیح فرهنگ استفاده از امکانات به‌روز و آگاه‌سازی در قبال سوءرفتارهای اینترنتی دوچندان می‌کند (میربزدی، ۱۳۹۳)، این وضعیت سبب هشدار است از بابت اینکه، آسان‌گیری و عدم آگاهی از عواقب سوءرفتار موجب تبدیل شدن تفکرات سالم به افکار آسیب‌زا می‌شود (گانارسون و همکاران، ۲۰۱۴).

سبک تفکر، نوع تصمیم‌گیری، میزان علاقه به تحصیل، تاثیرپذیری از والدین، ویژگی‌های رفتاری و برخی ابعاد این چنین در میان دانشجویان متفاوت است. برخی قانون‌گرا تر، جزئی‌نگرتر و محافظه‌کارتر هستند. در مقابل، برخی آزادمنش‌تر و کلی‌گرا تر و ریسک‌پذیرترند، پس نوع برخورد با این افراد نیز باید بسته به شرایط روحی و روانی آنها متفاوت باشد (سارلاوسکین و ستابینگز، ۲۰۱۴).

توجه به اهمیت اهداف و مأموریت‌های مراکز علمی مانند دانشگاه، ارج نهادن به اهداف این مراکز و آشنا ساختن بیشتر افراد با انواع سوءرفتارهای علمی، مختلط بودن اکثر دانشگاه‌ها و احتمال رواج انواع سوءرفتارهای علمی در دنیا به این تحقیق جایگاه ویژه‌ای می‌دهد. تربیت‌بدنی بخاطر پیوند با رشته‌های مختلف و اثر و نقش آن در رابطه با تأثیرات جسمی و روانی، داشتن جایگاه و منزلت ویژه در ایران، مهم بودن در امر آموزش و پرورش، همچنین به خاطر گسترش روز افزون آن و اهمیت آن از دیدگاه اکثر ادیان و دیگر دلایل این چنین از اهمیت خاصی برخوردار است و هر چیز با ارزشی نیازمند توجهی خاص به خصوص از بعد سوء استفاده‌های احتمالی است. پس توجه به ابعاد سوءرفتار به خصوص سوءرفتار علمی در این رشته، مهم به نظر رسیده و این اهمیت انگیزه ما را در مسیر انجام این تحقیق دو چندان می‌کند.

این تحقیق در راستای اهداف فوق به دنبال پاسخ این سوال است که نظر دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته تربیت‌بدنی

جدول ۱. برخی ویژگی های پاسخ گوینان

نوع سکونت		نوع دوره		نوع منطقه		وضعیت تأهل		پسر		دختر		نظر دهنده ها
غیر خوابگاهی	خوابگاهی	شبانه	روزانه	غیربومی	بومی	متاهل	مجرد	میانگین سنی	تعداد (به درصد)	میانگین سنی	تعداد (به درصد)	
%۱۴	%۸۶	%۱۳	%۸۷	%۷۸	%۲۲	%۱۰	%۹۰	۲۶	%۶۱.۴	۲۶	%۳۸.۶	دانشجویان

بین نظر دانشجویان درباره انواع سوء رفتارهای علمی تفاوت معناداری وجود نداشته است. به عبارتی از دید همه آنها احتمال وقوع سوء رفتارهای علمی اشاره شده در این تحقیق در بین محققان بالای ۵۰ درصد بوده است.

با توجه به جدول ۲، یافته ها حاکی از این بود که بررسی سوء رفتار علمی، از دید این دانشجویان، از اهمیت بالایی برخوردار است. از بررسی نتایج به دست آمده نیز به خاطر بالا بودن مقدار معناداری (نسبت به سطح معناداری ۰/۰۵) نتیجه گرفته شد که

جدول ۲. آمار نظرات پاسخ دهندگان تحقیق صورت گرفته در مورد سوء رفتارهای علمی

سوء رفتارهای علمی		نتایج کلی
دانشجویان		
۳۳۰	میانگین	
۰.۷۲	انحراف معیار	
۲۳۴	درجه آزادی	
۰.۴۶	مقدار تی	
۰.۶۴	معناداری	

با توجه به جدول ۳، اغلب انواع سوء رفتارهای علمی مطرح شده در پرسشنامه، دارای میانگین بیش از ۳ (تا حدودی) می باشند.

جدول ۳. انواع سوء رفتارهای علمی مطرح شده در پرسشنامه تحقیق حاضر

نا آگاهانه	انتشار مجدد	جعل	منابع دست دوم	پیرایش غلط	فراموشی ارجاع	دست بردن در اسناد	تفسیر غلط	انواع سوء رفتار	
۳.۲۱	۳.۳۴	۳.۳۲	۳.۳۵	۳.۲۵	۳.۱۱	۳.۲۱	۳.۶۵		میانگین
۱.۰۶	۱.۱۰	۱.۰۲	۱.۰۱	۰.۹۰	۰.۹۰	۰.۸۵	۴.۰۰		انحراف معیار
۲۳۴	۲۳۴	۲۳۴	۲۳۴	۲۳۴	۲۳۴	۲۳۴	۲۳۴		درجه آزادی
۱.۳۹	۱.۱۴	۱.۰۸	۱.۸	۰.۲۰	۰.۴۰	۲.۱	۰.۶۶		مقدار تی
۰.۱۶	۰.۲۵	۰.۲۸	۰.۰۶	۰.۸۳	۰.۶۸	۰.۰۳	۰.۵۰	معناداری	

علمی در پایان نامه ها، تفاوت وجود ندارد، که نشان دهنده اهمیت همه عوامل فردی تحقیق در بروز سوء رفتارهای علمی هستند.

طبق جدول ۴، نتایج آزمون تی، نشان داد که بین نظرات دانشجویان رشته تربیت بدنی درباره علل فردی بروز سوء رفتارهای

جدول ۴. آمار آزمون فرضیه اصلی دوم

متغیر	میانگین دانشجویان	تفاوت میانگین‌ها	T	df	Sig
علل	۳۶۱	۰.۰۵	۰.۴۶	۲۳۳	۰.۶۴

رتبه بندی

پیش اشخاص مسئول به عامل آگاهی‌رسانی را به صورت خاص‌تر نشان می‌دهد. با توجه به یافته‌های عوامل مدیریت ضعیف زمان توسط دانشجو در رده‌های بالایی بوده که این جایگاه نیز اهمیت استفاده کارگاه‌های آموزشی مدیریت زمان را نشان می‌دهد.

جهت تمییز راحت‌تر سوالات، رتبه‌های اول تا سوم هر بخش که با استفاده از آزمون فریدمن رتبه‌بندی شده، در جداول ۵ و ۶ آورده شده‌اند. جالب‌ترین نتیجه، قرار گرفتن لغزش‌های غیر عمدی در رتبه‌های اول دسته‌بندی است، این نتیجه، لزوم توجه بیش از

جدول ۵. رتبه‌های اول تا سوم نظرات دانشجویان در باره انواع سوءرفتار علمی و علل فردی بروز آنها

رتبه	رتبه بندی نظرات (به ترتیب رتبه های اول تا سوم انواع)
اول	منابع دست دوم
دوم	انتشار مجدد
سوم	لغزش های غیر عمدی

در جدول ۶ نظرات پاسخ‌دهندگان در باره عوامل فردی بروز سوءرفتارهای علمی نمایش داده شده است.

جدول ۶. رتبه‌های اول تا سوم نظرات دانشجویان در باره عوامل فردی بروز سوءرفتارهای علمی

سه رتبه اول و میانگین دیدگاه دانشجویان	
میانگین	بخش علل فردی
۳/۷	مدیریت ضعیف زمان (عدم استفاده مناسب، هدر دادن زمان) توسط دانشجو
۳/۷	طمع نمره (نمره مقاله و غیره)
۳/۶	ضعف ارزش‌های اخلاقی دانشجو

بحث و نتیجه‌گیری

فروپاشی بنیان‌های اخلاقی جامعه در زمینه‌های وسیع‌تر تبدیل خواهد شد (ذاکرحالهی، ۱۳۸۹).

یافته‌های این تحقیق در بخش انواع عوامل فردی سوءرفتارهای علمی نشان داد که پاسخ‌دهندگان در مورد رتبه‌بندی این روش‌ها دیدگاه‌های مشابهی داشته‌اند. نتایج این تحقیق در بخش انواع سوءرفتارهای علمی و عوامل فردی بروز آن با برخی تحقیقات داخلی و خارجی همسو یا ناهمسو بوده که این همسویی یا ناهمسویی‌ها می‌توانند ناشی از تفاوت در شیوه‌های آموزشی، امکانات، اعتقادات دینی، شرایط خانوادگی و امثال اینها باشد تحقیقاتی مانند:

سوءرفتار علمی مفهومی گسترده و عام است. اثرات فرسایشی و منفی پدیده سوءرفتار علمی از آن رو مضاعف است که مراکز علمی و صاحبان قلم و اندیشه و قشر تحصیل‌کرده "گروه مرجع" تلقی شده و خود نماد فضیلت و اخلاق و کانون هنجارساز تلقی می‌شوند. سوءرفتار علمی و فساد آموزشی روند توسعه علمی را از مدار سالم و پویای آن خارج نموده و موجب می‌شود روند تولید علم جای خود را به شکل‌گیری کارخانه‌های مدرک‌سازی دهد، به دلیل این شأن و جایگاه است که سوءرفتار علمی آنگاه که به قشر تحصیل‌کرده جامعه منتسب شود به عامل

سوء رفتارهای علمی، باید به دنبال شناسایی علل‌های مختلف بروز سوء رفتار از جمله عوامل فردی بوده و ضمناً باید روش‌های جدیدی جهت رفع علل بروز این مشکل اتخاذ شوند.

پیشنهادات

برای مبارزه اساسی با مشکلات به وجود آمده از بُعد سوء رفتارهای علمی باید با علل آن به مبارزه برخاست نه با معلول. داشتن طرح‌های بهینه جهت تقویت راه‌های پیشگیرانه منطقی و به‌صرفه‌تر به نظر می‌رسد. مانند پیشنهادات زیر:

✓ پیشنهاد می‌شود برای مقابله با انتشار مجدد اطلاعات، علاوه بر تقویت قوانین بازدارنده فعلی، قوانین به روزتر دیگری نیز جهت مقابله اساسی تصویب و اجرا شوند.

✓ پیشنهاد می‌شود جهت آشنایی بیشتر دانشجویان تحصیلات تکمیلی با انواع سوء رفتارهای علمی ضابطین امر دوره‌های آموزشی، همایش‌ها و سمینارهای بیشتری مرتبط با این موضوع برگزار شوند.

✓ پیشنهاد می‌شود برای استفاده بهتر و درست از امکانات سایبری و اینترنتی، به طرق مختلف فرهنگ‌سازی شود.

✓ پیشنهاد می‌شود اساتید تحصیلات تکمیلی را با روش‌های جدید تشخیص سوء رفتارهای علمی نیز آشنا نمایند.

✓ پیشنهاد می‌شود کارگاه‌های مخصوص مدیریت زمان و سیستم‌های برنامه‌ریزی بیشتری به خصوص در مراحل اولیه آموزش برای همه دانشجویان برگزار شود.

✓ پیشنهاد می‌شود اساتید و داوران دلایل تناقض متن و نتایج تحقیق انجام شده در تحقیقات دانشگاهی را به خاطر بالا بودن اهمیت این دلایل دقیق‌تر پیگیری نمایند.

طبق تحقیقی سارلا سکین و ستابینگز (۲۰۱۴)، عدم آگاهی از انواع سوء رفتارهای علمی و نبود تعریف جامعی از پلاگیاریزم در بروز انواع سوء رفتارهای علمی بسیار تأثیرگذار می‌باشد. در تحقیقی گانارسون (۲۰۱۴) نیز بیان شده که عدم آموزش صحیح افراد در استفاده از امکانات و اطلاعات علمی دیگران در بروز سوء رفتارهای علمی بسیار تأثیرگذار می‌باشد. در تحقیق دیگری لی (۲۰۱۱) نیز استفاده از شیوه‌های سوء رفتار اینترنتی و نرم‌افزاری در محیط‌های علمی و متعاقب آن استفاده از نرم‌افزارهای فریب‌یاب در این محیط‌ها در حال افزایش است. طبق تحقیقی دیگر استاپلتون (۲۰۱۲) استفاده از خدمات نرم‌افزاری ضد سوء رفتار در سال‌های اخیر در حال افزایش است به طوری که بیش از نیمی از دانشگاه‌های آمریکا دارای مجوز استفاده از این نرم‌افزارها هستند. طبق یافته‌های این تحقیق نیز مدیریت ضعیف زمان توسط دانشجو در رده‌های بالای علل فردی قرار داشته‌اند. در تحقیقی (انجو، ۱۳۹۰) بیان شده که سوء رفتار علمی در مقاله‌نویسی انواع مختلفی دارد که بدترین درجه آن جعل و داده‌سازی است به این معنی که پژوهشگر داده‌هایی را بسازد که اصلاً وجود خارجی ندارند. هر چند در تحقیق حاضر بر خلاف تحقیقات فوق دست بردن در اسناد و منابع دست دوم در رتبه‌های اول انواع سوء رفتارهای علمی قرار داشتند با وجود این تفاوت‌ها که می‌تواند به خاطر تفاوت در دسته‌بندی انواع سوء رفتارها در تحقیقات متفاوت از جمله این تحقیق ناشی شود؛ ولی باز هم همه تحقیقات نشان از وجود سوء رفتارهای علمی در مراکز علمی و پژوهشی است. این موضوع به عنوان هشدار مهم برای همه اқشار جامعه است تا در بررسی انواع و علل فردی سوء رفتارهای علمی جدیت بیشتری نشان دهند تا از مضرات این معضل کمترین تاوان را بپردازند.

نهایتاً با توجه به نتایج این تحقیق برای مقابله با

منابع

- اجاقی، رضوان؛ کیوان آراء، محمود؛ چشمه سهرابی، مظفر؛ پایی، احمد. (۱۳۹۰)، "تحلیل آسیب شناسی تقلب و سرقت علمی"، *مجله آموزش در علوم پزشکی*، دوره یازدهم، شماره نهم.
- اکبری، پریا؛ عبدالهی‌فر، مظفر. (۱۳۹۲). "سرقت علمی، پلاگیاریسم، علل و ابعاد آن"، *فصلنامه سرمایه/ ایران*، شماره ۳۳.
- انجو، سید علی. (۱۳۹۰). "مالکیت معنوی، اخلاق در انتشار نتایج پژوهش و بررسی مفاد قانونی مرتبط با مجازات متخلفین در ایران"، *گروه اخلاق پزشکی و فلسفه سلامت*، دانشگاه علوم پزشکی شیراز، سال هشتم، شماره پنجم.

- باقری نژاد، جعفر. (۱۳۸۷). "دانشگاه و صنعت ایران در فرایند گذر در عصر دانش و نوآوری"، فصلنامه صنعت و دانشگاه دانشکده فنی و مهندسی، دانشگاه الزهرا (س)، سال اول، شماره یک.
- بنی مهد، بهمن؛ پشمی تبار، نگار. (۱۳۹۳). "رابطه تقلب تحصیلی و فرصت طلبی در میان دانشجویان"، فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، شماره ۲۸، تابستان ۱۳۹۳.
- توکل، محمد؛ ناصری راد، محسن. (۱۳۸۸). "دستبرد علمی با تبیینی از جامعه شناسی علم"، فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، سال چهارم شماره ۳، ۴.
- خامسان، احمد؛ امیری، محمداصغر. (۱۳۹۰). "بررسی تقلب تحصیلی در میان دانشجویان دختر و پسر"، فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، سال ششم، شماره ۱.
- ذاکر صالحی، غلامرضا. (۱۳۸۹). "وضعیت تولید و انتشار کتاب های علوم اجتماعی در ایران براساس الگوهای علم سنجی"، مجله جامعه شناسی ایران، شماره ۳۱.
- صلاحی، سهراب. (۱۳۹۰). "قرآن و جنگ نرم"، فصلنامه مطالعات قدرت نرم، دوره اول، شماره ۲.
- طالقانی، غلامرضا؛ طباطبایی، زهرا؛ غفاری، علی. (۱۳۹۳). "بررسی عوامل فردی و سازمانی مؤثر بر فساد اداری در شعب بانک"، مدیریت فرهنگ سازمانی، دوره ۱۲، شماره ۲.
- ظهره وند، راضیه. (۱۳۸۹). "مقایسه مفهوم خود، خودکارآمدی تحصیلی، هوش هیجانی، باورهای جنسی و رضایت از جنس دختران و پسران و پیشرفت تحصیلی آنها"، مجله مطالعات روانشناختی دانشکده علوم تربیتی دانشگاه الزهرا، دوره ششم، شماره ۳۰.
- کبودین، بابک؛ زلفی گل، محمدعلی؛ حاجی عزیزی، بیژن. (۱۳۸۸). "منشور اخلاق نویسندگی"، مجله رهیافت، شماره ۴۵.
- موحد، مجید؛ عباسی شوازی، محمد تقی؛ مرحمتی، ندا. (۱۳۸۹). "رسانه جنسیت و مصرف گرایی"، فصلنامه شورای فرهنگی اجتماعی زنان، سال دوازدهم، شماره ۴۷.
- مقتدری، علی؛ دهمرده، مریم. (۱۳۹۱). "تقلب و سوءرفتار در پژوهش‌های پزشکی"، مجله تحقیقات علوم پزشکی زاهدان، دوره چهاردهم، شماره ۱.
- میریزدی، سید محمود. (۱۳۹۳). "چرخه عمر مدیریت تقلب"، ماهنامه حسابدار، شماره ۲۶۵، فروردین ۱۳۹۳.
- نیک پور، بابک. (۱۳۸۲). "تبیین نگرش دانشجویان سال آخر پزشکی نسبت به انواع سوءرفتار"، دو فصلنامه مدیریت فردا، شماره ۱.

Jenny Gunnarsson, Wlodek J. Kulesza, Anette Pettersson. (2014). "Teaching International Students How to Avoid Plagiarism: Librarians and Faculty in Collaboration". *The Journal of Academic Librarianship*.

Lee, Y. (2011). "Understanding anti-plagiarism software adoption: An extended protection motivation theory perspective". *Decision Support Systems*, 50(2).

Sarlauskiene, Lina, Stabingis, Linas. (2014). "Understanding of Plagiarism by the Students in HEIs of Lithuania". *Procedia - Social and Behavioral Sciences*.

Stapleton, P(2012). "Gauging the effectiveness of anti-plagiarism software: An empirical study of second language graduate writers". *Journal of English for Academic Purposes* 11.